

מסורת הש"ס

(א) [נקמן מד. תוספתא פ"ג ה"ב:] (ב) נקמן מד. תוספתא ג. מ"ק ג: ע"ש וזכור קי: (ג) [תוספתא פ"ב ה"ט:] (ד) [לשיל ג:] (ה) שבת לו: ע"ש, (ו) כבודות עו: חולין מה: ג' (ז) [שם ע"ש:] (ח) ר"מ מ"ו, (ט) כס"י תשוב בעשיו ולא כ"י,

תורה אור השלם

1. ויקח מרע הארץ ויקנהו בשדה ורע קח על מים רבים צפצפה שמו: יחזקאל יז ה

גליון הש"ס

נמצא ערבי שתיים אחת ללולב. ע"י נקמן דף מג ע"ב תוס' ד"ה והביאו ודף מה ע"ב תוס' ד"ה ח' ע"ב:

מוסף רש"י

לשופר של ראש השנה. אין תוקעין אלא בלחות ששם הארץ קורין תלוצות, והוא שופר, או אם בא עם הארץ לשלול בהם יתקע, ואחרים לו בתלוצות (שבת טז.). פתורה. ממהלך היו קורין לגדול פתורה ולקטנה פתורה ועכשיו נשמו (שם), אף אני אומר. להסיר אדרס חסד לומר שגם זה נשתנה (שם) כי כפי הרבליא. הוא הפסוק לית הכנסות עשוי סגלגל כמין כדור וזכור קליפות קליפות הרבה סגלגל של ריחים וקורין לנפיל ודופט דק מזה, בית הכנסת, ויהי הכנס שקורין פסל"א יום בו עובי שקורין דובלון ומכין עשוי כמין כות. עובי בית הכנסת, דופן כפולה ודובלון הכפלים זה כזה כמות (שם). למחט הנמצא בעובי בית הכנסת. מקום ש גרסא הכנס קמון להמסס קרוי בית הכנסת, שהוא כעין כוס ויש בו סביב שפתו עובי שני כפלים כפולים ודובלון וזלגין רודובלגין, ומחט מחט תחובה בלחות עובי ומחור עובי אפשר לה שלא נקתה טלה (כתובות ע: וכו"י חולין טס.).

אבא שאול אומר. ערבי דלמך קרא לא להכשיר של צעל בא אלא ללמדך שרץ שמי מלות של ערבה אחת לאגדה בלולב ואחת למקדש להקיף את המזבח כדאמרין לקמן בפרק בלולב וערבה (דף מה): **ורבנן.** דרש' ערבי להכשיר של צעל ושל הרים למקדש מנה להו:

ערב נטיעות ערבה ומוסר המים הלכה למשה מסיני. אלו שלשה נשאלו בבית המדרש מנין להם מן התורה והשיבו שהלכה למשה מסיני הם ושמע השומע וגרסם כסדר ששמעם וכן שיעורים וחליצין ומחליצין (לשיל דף ה:): שמען השומע וסדרן כסדר ששמען וכן בכל מקום: **ערב נטיעות.** משנה היא בסדר זרעים (שביעית פ"א מ"ו) ערב נטיעות המפחות בתוך בית סאה שאין צין זו לזו אלא כמה שיש צין זו לחצרתה ומפסו בית סאה שהוא ג' אמה ע"ג אמה מפחותם לאורך ורוחב בשוה מורשין כל בית סאה בשבילן ערב שביעית עד ר"ה אע"פ שמזנה מן התורה להוסיף מחול על הקדש כדנפקא לן מנצחירם ובקציר תשבות חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית ואסור לתרום שלשים יום לפני ר"ה כדאמר' בשמעתא קמיתא דמועד קטן (דף ג.) מקראי בנטיעות נאמר למשה מסיני שמונת לתרום תחתיהם עד ר"ה כדי שלא יבשו ואם עשר הן ומפחותם כהלכתן בתוך בית סאה נאמר למשה שיונקות בבית סאה כולה ומותר לתרום את כולן בשבילן אבל אם אינם עשר או שאין מפחותם כהלכתן מורש תחת כל אחת ואחת כשיעור ייקתה לפי חשבון עשר לבית סאה. ובחילנות זקנים נאמר ל' יום לפני ר"ה כדאמרין במועד קטן (סז) לר' ישמעאל מהלכתא ור"ע מקראי וחכמים עשו סייג לתורה ואסרו בשדה הלזן מפסח ואילן ובשדה האילן בזקנים מעשרת ואילן ואמרו בזקנים מפני שיונקים הרבה שלם חילנות (י) (ממטע עשרה) לבית סאה הרי אלו מנצטרפים וחורשים כל בית סאה בשבילן עד עזרת לפי שכולו ריך לזן ויחנה ממותר שדה לזן ונעשית שדה אילן ואם אינם שלם חורש לכל אחד תחתיו לפי חשבון עד עזרת והשאר אסור מפסח ואילן: **ערבה.** למקדש דלילי ערבה ללולב מקרא נפקא: **וניסוך המים.** לתמידין של שחר שבעת ימי החג כדאמרין לקמן בפרק בלולב וערבה (דף מה). והתם מפרש יין וכל קרבנות כל ימות השנה אין נסכים אלא יין חוץ מן החג תמיד של שחר שרץ שני ניסוכין: **מאי קרא.** דלפספס לגריותא ולא מינה דערבה היא דגרבייה מערבי מכל מקום: **קח על מים רבים כפצפה שמו.** כדמפרש ליה ר' אבהו אותו שנשרש ואחוז על מים רבים נעשה כפצפה אלתא גריותא היא דתמוכה נאמר ביחזקאל: **א"ר אבהו** גרסין. ולא גרסין אלא ולא לפרושי טעמא דמתני' אלא מלתא באפי נפשה היא הואיל ואיירי בקרא פרשי: **ואיכא דמתני להאי קרא אמתני'.** דתנא דמתני' גופיה אייתיה במתני' ולא ר' ור' והך אתקפתא דאזי מתני לה בר' וירא ותיורא דא"כ מאי שמו מתנו לה בלא גברא: **קנה שלה.** ע"ש שלה: **ופיה חלק.** חודן של עליו חלק ואינו עשוי פגימות פגימות: **והסניא דומה למגל כשר.** מגל קציר פגימותיה כולן נוטות לזד אחד עקומות הולכות נוכחו ולהם שני עוקצין אחד מכאן ואחד מכאן כפגימות סכין: **ה"ג משכחה לה בחילפא גילא.** ולא גרס ומשכחת לה. חילפא גילא מין ערבה כשרה היא ופיה דומה למגל אבל שחר ערבה נעשית משמה וקורין לה ערבה: **שיפורה.** כפוף: **החולסא.** פשוטה ואינה של חיל: **אף אני אומר.** אף אני עוד אחד שנתחלף שמה: **הובלילא.** צנפ"ל: **בית הכנסת.** סוף הכנס שקורין פנ"ה והוא עשוי ככובע וככוס ודופנו סביב (שפה) לו עבה כשתי דפנות ותניא (חולין דף ג:) מחט שנמלאת צעובי בית הכנסת מזה אחד תחובה צעובי ולא ניקב נקב מפולש כשר שהעובי סותמו ומגין משני דדדין כשרה ע"ג

לולב הגזול פרק שלישי סוכה לד.

ואחת למקדש. תימה דכיון דלית ליה הלכתא אימא אף בגבולין דמידי מקדש כמידי בקרא: **ורבנן** למקדש מנה אהו. הכי נמי מני למיזעי לאבא שאול של צעל ושל הרים מנה ליה ושמה לית ליה ולית ליה נמי הא דדרשי רבנן לקמן ערבי נחל שמים אלא סבר ליה כרבי עקיבא דלמך הדם אחד וערבה אחת ואין הלכה כר"ע כדמוכה לקמן ולפי זה צריך ליזהר שלא ליטול ערבה ללולב אלא"כ גדילה על הנחל דשמי דרשות לא דרשין מערבי כדדרשין לקמן וכדדרשין הכא וכל הני תנאי דהכא ולקמן מתניא גבי דדי צמות כהנים משמע דמר דריש ליה הכי ומר דריש ליה הכי:

אבא שאול אומר (פ"ג) ערבי שתיים אחת ללולב ואחת למקדש ורבנן למקדש מנה אהו. הלכתא גמירי להו דא"ר אסי א"ר יוחנן א"ע עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הלכה למשה מסיני ת"ר ערבי נחל הגדילות על הנחל פרט לצפצפה הגדילה בין ההרים א"ר זירא מאי קראה יקח על מים רבים צפצפה שמו א"ל אבוי ודילמא פרושי קא מפרש קח על מים רבים ומאי ניהו צפצפה א"כ מאי שמו א"ר אבהו אמר הקב"ה אני אמרתי שיהו ישראל לפני בקח על מים רבים ומאי ניהו ערבה והן שמו עצמן כצפצפה שבהרים איכא דמתני לה להאי קרא אמתניתא קח על מים רבים צפצפה שמו מתקיף לה ר' זירא ודילמא פרושי קא מפרש קח על מים רבים מאי ניהו צפצפה אם כן מאי שמו א"ר אבהו אמר הקב"ה אני אמרתי שיהו ישראל לפני בקח על מים רבים ומאי ניהו ערבה והן שמו עצמן כצפצפה שבהרים א"ר אבהו אמר אבוי אבוי שמוע מינה האי חילפא גילא כשר להושענא פשיטא מהו דתימא הוואיל ואית ליה שם לווי לא נתכשר קמ"ל ואימא הכי נמי ערבי נחל אמר רחמנא מכל מקום אמר רב חסדא ה"ני תלת מילי אשתני שמיהו מבי חרב בית המקדש חלפת' ערבתיא ערבתיא חלפתא מאי נ"מ ללולב שיפורה חצוצרתא חצוצרתא שיפורה מאי נפקא מינה לשופר של ראש השנה פתורתא פתורה וממכר אמר אבוי אף אני אומר בי כסי הובלילא הובלילא בי כסי למאי נפקא מינה ללמחט הנמצא בעובי בית הכנסת אמר רבא בר יוסף אף אני אומר בבב בורסיף בורסיף בבב למאי נפקא

קנה שלה בו. כיון דפירש סימני ערבה הו סגי אלא אלא להכשיר אף שאין בו ג' סימנים אלו כגון חילפא גילא לפיכך קתני סימני כפצפה למימר דוקא הני:

בית הכנסת. סוף הכנס שקורין פנ"ה והוא עשוי ככובע וככוס ותניא מחט שנמלאת צעובי בית הכנסת הו סגי אלא אלא ללולב נקב מפולש כשרה שהעובי סותמו ומגין משני דדדין שהנקב מפולש טרפה ובלאות שקורין עכשיו בית הכנסת אין חילוק להכשיר מפני שדופנו דק והוא היה רגיל לקרות הובלילא כך פ"י בקונט' ואם תמלא לומר דאין סברא שיהא טרפה הואיל ולא ניקב אלא חצי העור מניין למימר דכולו ניקב וחיישין שמה הצריא כי היכי דחייש צריש אלו טרפות (חולין דף ג:)

גבי יסד לו קוק צוטט למאן דחייש לספק דרוסה והא דתנא התם התםס וצית הכנסות שניקבו לחוץ דמשמע דצעין נקב מפולש לאו דוקא לחוץ מפולש אלא כלומר כלפי חוץ לאפוקי נקבו זה לתוך זה והא דקא אמרי' צעובי בית הכנסת מזה אחד כשרה צריך לפרש אותו דז מצפנים כלפי הרעי דאי דז חיוין שכלפי חלל הגוף אפי' לא ניקב כלל אלא שנמלאת מחט בחלל הגוף טרפה דאמרין נקובי נקב ואחאי ואין נראה לר"י לומר שמהא טרפה בלא נקב אלא חצי העובי של המסס נמי מזה אחד כשרה והא דנקט עובי בית הכנסת צמותא קמ"ל אע"פ שניקב עור אחד שלם אפי' כשרה עד שניקבו שניהם ואידי דנקט מזה אחד כשרה נקט משני דדדין ערפיא אף על פי דמילתא דפשיטא ע"ג

המסס ומדובק שם בשומן ומגין שלא יא' הרעי מידי דהוא חלחולת שניקבה וירכיס מעמידות אותה והא דנפקא מינה הכא במאי דאישתני שמיהו היינו נפקותא דלא מטעה מה שאמר מזה אחד כשרה היינו כהובלילא דהיינו המסס שקורין עכשיו בית הכנסת אבל מה שקורין הובלילא דהיינו מה שהיו רגילין לקרות בית הכנסות אפי' מזה אחד טרפה הואיל וניקב עור שלם וכן שלא נטעה נמי במשני דדדין טרפה דהו צמה שקורין עכשיו בית הכנסות דהוא המסס אבל מה שקורין עכשיו הובלילא דהוא מה שהיו קוראין תחלה בית הכנסות אפי' משני דדדין כשרה כחלחולת שניקבה וירכיס מעמידות אותה: נפקא

כלפי בית יד שלה. מסר היא מגירה שקורין שיג"ה ופגימותיה הולכות נוכחו ולהם שני עוקצין אחד מכאן ואחד מכאן כפגימות סכין: **ה"ג משכחה לה בחילפא גילא.** ולא גרס ומשכחת לה. חילפא גילא מין ערבה כשרה היא ופיה דומה למגל אבל שחר ערבה נעשית משמה וקורין לה ערבה: **שיפורה.** כפוף: **החולסא.** פשוטה ואינה של חיל: **אף אני אומר.** אף אני עוד אחד שנתחלף שמה: **הובלילא.** צנפ"ל: **בית הכנסת.** סוף הכנס שקורין פנ"ה והוא עשוי ככובע וככוס ודופנו סביב (שפה) לו עבה כשתי דפנות ותניא (חולין דף ג:) מחט שנמלאת צעובי בית הכנסת מזה אחד תחובה צעובי ולא ניקב נקב מפולש כשר שהעובי סותמו ומגין משני דדדין כשרה ע"ג

עין משפט גר מצוה

ב מ"י פ"ג מהלכות שמיטה ויובל הלכה ה סמך לחוץ רסו: **מא** ב מ"י פ"ז מהלכות לולב הלכה כ סמך שם וז"י עור א"ח סימן מרסד: **מב** ג מ"י פ"י מהלכות תמידין ומוספין הל' ו סמך עשין דה: **מג** ד מ"י פ"ז מהל' לולב הל' ג ד סמך עשין מד טו"ש א"ח סי' תמנו סעיף א: **ו** [נמי] פ"ז מהל' שמיטה הל' יב ופ"כ מהל' מכירה הל' טו טו"ש ע"י כ"י מח סעי' ח טו"ש ח"מ סי' רכד סעי' יג:

לעזי רש"י

שיג"א (שיר"א). משה. צנפ"ל. הקיבה השלישית של מעלי הגירה. פנ"א. בטן (כאן בהוראה מיוחדת של הקיבה הראשונה של מעלי הגירה).

רבינו הנואל

אבא שאול אומר ערבי שתיים אחת ללולב ואחת למקדש. ולרבנן הלכתא גמירי להו דא"ר אסי א"ר יוחנן א"ע עשר נטיעות ערבה וניסוך המים, הלכה למשה מסיני. תניא אידך ערבי [נחל], פרט לצפצפה שגדילה בין ההרים. ת"ר אידך ערבה, קנה שלה אדום ועלה שלה משוך ופיה חלק, זו היא ערבה. קנה שלה לבן ועלה שלה גבול ופיה דומה למגל זו היא צפצפה. ואם היא מין ערבה שקוראין אותה חילפא גילה, דומה למגל כשר, דומה למסר פסול. ואסיקנא חילפא [גילא] היא ערבה, שיהיה מין ערבות הן. מיהו חילפא היא הדס רע, כדגרסינן בגמרא הדין אסא קאי בחילפא, אסא שמה ואסא קרוי לה, מכלל שהחילפא הדס רע הוא. (א) וכן שופר [הוא] חצוצרתא ופתורא היא פתורתא. אמר אבוי אף אני אומר, כי הובלילא היא כי כסי ובי כסי היא כי הובלילא, למאי נפקא מינה, למחט שנמצאת בעובי בית הכנסת. בין אם יאמר לך כי הובלילא נמצא, בין אם בבי כסי, בעובי בית הכנסת הוא. וכן שטר כחובות בו בורסיף, היא בבב.

(א) נראה דמכר דגברי רביו וז"ל א"ר חסדא הני תלת מילי אשתני שמיהו חלפתא היא ערבתיא וניסוך המים

המסס ומדובק שם בשומן ומגין שלא יא' הרעי מידי דהוא חלחולת שניקבה וירכיס מעמידות אותה והא דנפקא מינה הכא במאי דאישתני שמיהו היינו נפקותא דלא מטעה מה שאמר מזה אחד כשרה היינו כהובלילא דהיינו המסס שקורין עכשיו בית הכנסת אבל מה שקורין הובלילא דהיינו מה שהיו רגילין לקרות בית הכנסות אפי' מזה אחד טרפה הואיל וניקב עור שלם וכן שלא נטעה נמי במשני דדדין טרפה דהו צמה שקורין עכשיו בית הכנסות דהוא המסס אבל מה שקורין עכשיו הובלילא דהוא מה שהיו קוראין תחלה בית הכנסות אפי' משני דדדין כשרה כחלחולת שניקבה וירכיס מעמידות אותה: נפקא

כלפי בית יד שלה. מסר היא מגירה שקורין שיג"ה ופגימותיה הולכות נוכחו ולהם שני עוקצין אחד מכאן ואחד מכאן כפגימות סכין: **ה"ג משכחה לה בחילפא גילא.** ולא גרס ומשכחת לה. חילפא גילא מין ערבה כשרה היא ופיה דומה למגל אבל שחר ערבה נעשית משמה וקורין לה ערבה: **שיפורה.** כפוף: **החולסא.** פשוטה ואינה של חיל: **אף אני אומר.** אף אני עוד אחד שנתחלף שמה: **הובלילא.** צנפ"ל: **בית הכנסת.** סוף הכנס שקורין פנ"ה והוא עשוי ככובע וככוס ודופנו סביב (שפה) לו עבה כשתי דפנות ותניא (חולין דף ג:) מחט שנמלאת צעובי בית הכנסת מזה אחד תחובה צעובי ולא ניקב נקב מפולש כשר שהעובי סותמו ומגין משני דדדין כשרה ע"ג